

социјален перформанс

Владимир Величковиќ

*Музеј на град Скопје
Мај 2003*

Од изложбата "Експресија, жесиј, акција", 1985, Музеј на Македонија, Скопје

ПО ПОВОД “СОЦИЈАЛНИОТ ПЕРФОРМАНС“

(Автобиографски запис)

Искусїва

Повеќепати (како и многу други) сум натрупувал, прередувал или исфрлал книги (прилог: “Неостварен перформанс“ од 2001 год.). Идејата и називот “Социјален перформанс“ се појави спонтано како и неговата визуелна скица. Концептуалната и техничката разработка следеше потоа. Станува збор за обид да се изрази личниот револт, да се намали едно тегобно чувство поврзано со еден конкретен повод. Имено, не еднаш наместо авторски хонорар добивам книги, практика што (некогаш драматично) можев да ја почувствувам. Философијата на Сократ дека луѓето не треба да бидат очајно поврзани со материјалните нешта денес е значително модифицирана. Доколку пак сте професионално врзани за книгата, а без просторни услови, тогаш важи принципот – фрли книга за да купиш друга, двоејќи “од уста“ за таа цел.

Книгата “Портретот во македонската ликовна уметност на XX век“ е објавена во 1998 година во 500 примероци. Издавачот “Македонска цивилизација“ вели дека книгите “слабо одат“ пред сè заради високата продажна цена – 4.200 денари по примерок. Но, еве уште еден податок што уверливо ја илустрира состојбата во сферата на создавањето, објавувањето и консумирањето на книгата. Имено, книгата “Современа македонска скулптура“, издание на “Македонска книга“ од 1989 година (објавена во 1.000 примероци), чини 250 денари, но сè уште од неа има залихи. Познато е дека книгите кај нас најчесто се копираат и не се преиздаваат.

Најлесно ќе беше книгите да ги поделам (иако тоа веќе е направено) или да ги исфрлам во контејнер со што нема да заврши нивната функција. Меѓутоа, првата замисла беше да создадам конструкција од книги или еден вид скалеста пирамида – жртвеник. Чувството на револт требаше да се “амортизира“ со акција на перформанс пред публика.

Постоеше желба да се осознаам или сфатам себеси, да го определам својот однос кон стварноста.

Концeйї

Замислата на “Социјалниот перформанс“ содржи две компоненти или два визуелни знака кои се надополнуваат. Тие се базираат на елементи на сеќавањето, како и на она што е видливо, на една симултана поврзаност на реалното и фиктивното време како и на структурата на просторната реализација. Правоаголната пластична конструкција на пирамидата претставува цврста и солидна композициска целина која има своја суштина. Со осветлувањето на објектот се постигнува извесна таинственост на внатрешниот простор, како и определено физичко и психолошко дејство во амбиентот. Со посипување растопен парафин се дополнува ефектот на пластичност и семантичко преобразување, како и специфичното “одуховување“ на објектот. Пирамидалната форма (за В. Кандински триаголникот има “свој посебен духовен мирис“) е погодно решение парафинот да допре до скриените делови на телото на градбата.

Еден неостварен перформанс

ВЛАДИМИР ВЕЛИЧКОВСКИ

Да се забележи своето секавање, едно искуство или чувство не е незначителна работа. Да се раскаже, или да и се претстави на јавноста сопствената "случка" значи, меѓу другото да се има личен агол на гледање и на интерпретирање на работите. Остојните факти, меѓутоа значително ја поткрепуваат основната идеја во чиј развој се испреплетуваат елементите од животот и од уметноста. Текстот е своєвидна исповед во која се вградени определени животни искуства како и сознанија кои имаат естетски карактер.

Всушност, идејата за перформанс "Одрамување" дојде во вид на спонтанa реакција и револт предизвикан од "Големото чистење", случка од есента 1999 година директно "инспирирана" од Борис Равански - секретар во Музејот на Македонија - Скопје. Станува збор за "ослободување" (читај исфрлање) од многубројни каталози, книги и дел од сопствените слики како резултат на повеќегодишната измамничко-ограбувачка акција на спомнатото лице. Откако стана јасно дека покрај ветувањата нема ниту простор, ниту парите назад настана недокументираната акција на "чистење".

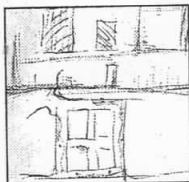
Спонтаната форма, добиена од принуда, ќе се претвори во свесно конципиран перформанс кој произлезе од внатрешната потреба да се доживее повторно во еден рекреирани контекст едно поранешно, но временски блиско доживување. Наместо бруталниот чин на "контејнер акција" се доби идеја за стабилизирани перформанс кој би содржел други осмислувачки елементи и содржина. Во текот на конципирањето на перформансот ми се наметнаа неколку

прашања и размисли. Имено, познато е дека уметноста на рамот - или на вградувањето создава позитивни емоции кај оеколот. Одрамувањето пак, од друга страна според самата суштина на работите претставува доживување со сосема спротивно расположение. Со чинот на одрамување, спроведено воо конкретен простор и време требаше да се испроба ново доживување. Ако во дисциплината на вградување се остварува афирмативен однос кој на сликата и овозможува самостоен живот и отворена комуникација со публиката тогаш со чинот на "Одрамување" требаше да се сугерира, на симболичен начин, симнување на сликата од "тронот" на возвишеноста и нејзино преминување во нов, секако анонимен или понинштувачки контекст на значења.

Да потсетиме. По завршувањето на самостојната изложба во "Работничкиот универзитет" во Струмица, истата изложба требаше да се отвори во Салон 2

на Културно-информативниот центар во Скопје. Случајот не сакал изложбата да се отвори ниту да се одржи предвидениот перформанс наречен "Одрамување". Некои весници објавија дека на еднодневната изложба, во истиот амбиент во Салон 2 ќе се изведе перформансот во кого би зеле учество и колегатата Љупчо Маленков - директор на КИЦ - Скопје и Зоран Младеновски, проверен вградувач на слика. Станува збор за вечерта на 13 декември 2000 година.

Денес е 10 април 2001 година, но сомнатото лице продолжува да ја извршува својата несекоедневна "дејност" извршувајќи "спонзорирање" на вонфинансиски (читај уметнички) акции.

19.04.2001 "Уџирински весник", Скопје

Од манифестацијата "Нови Појави...", 1984, Дом на млади, Скопје

Помислував да употребаам свинска маст или катран како материи кои имаат посебен вискозитет. Тие, како и парафинот, побудуваат сеќавање на детството. Парафинот во форма на тврда плоча е купен (60 денари по килограм) од Соборниот храм “Св. Климент Охридски” во Скопје.

Читливоста на книгата се губи со разлевањето на парафинот по површината на книгата. Се создава објект обликуван со стврднати сталактитни форми на парафинот. Едновременно со спонтаниот обликувачки процес се одвива измастување и делумно оштетување на книгите. Ефектот на “премногу стварното” се повлекува пред видливите сензации и мирисот на парафинот што претставува комуникациски амблем на сакралноста. Во процесот на траење на перформансот не се исклучени други сознајни премиси или пластично-метафорични сугестии.

По малата ритуална игра на посипување парафин следи акција на деконструирање на пирамидата. Публиката извлекува книги и ја руши градбата задржувајќи за себе “уникатен” примерок.

Едновременно со настанот “во живо” ќе се одвива проекција на видео запис изработен од сликарот Венко Цветков. Монтажата е направена од Љупчо Тануровски. Тука е забележана активноста на групата студенти во просториите на Факултетот за ликовни уметности – Сули ан во Скопје. Студентите, собрани во закажано време со свои идеи партиципираат во проектот. Нивната творечка работилница содржи елементи на игра како и на промислени концепти со симболични и знаковни содржини. Тие во суштина произлегуваат од областите што ги студираат: Историја на уметност, Факултет за ликовни уметности и Компаративна книжевност.

Учество зедоа: Милена Боцеска, Елена Вељановска, Јехона Спахиу, Анета Ивковска, Ана Франговска, Ана Димковиќ, Сафет Ахмети, Оливер Младеновски, Ана Бојкоска, Марија Ачкоска, Жарко Кујунџиски, Кирил Мираковски, Мерсиа Исмајилоска, Горан Ѓорѓиевски, Борјана Божиновска, Нина Манова, внукот Мартин (10 и пол месеци возраст).

Асоцијации

Настанот наречен “Социјален перформанс” е заснован на идејата која е визуелизирана и определена, која се реализира во контекст на поврзаност со животот и како настан кој припаѓа на широк круг луѓе. “Виновниците” за состојбите во културата се читаат преку конкретни назначувања, како и на симболичен начин. Во тој контекст можно е да се очекува да се развијат некои ослободувачки импулси, како и настојувањето да се излезе од рамната линија на рамнодушност. Концептуалната уметност, во теоријата и критиката се доведува во врска со определена идеологија или утопија. Карактеристиките на “Социјалниот перформанс” можат да не упатат на утописката идеја на меѓународната група ФЛУКСУС: “Сé е уметност и уметноста тоа е животот” (Бен).

Од областа на творештвото се потсетив на неколку асоцијативни примери. Чезаре Павезе го напиша романот “На ридот” со лирски сугестивни мотиви. Колегата Гоце Божурски ќе го употреби зборот “умиште” за феноменот на ридот. Карикатуристот Костадин Устаетров го забележал следниот афоризам: “Во денешно време со подарена книга треба да оди човек што ќе ја

Од манифестацијата „Нови Појави...“, 1984, Дом на млади, Скопје

прочита“. Од ликовната уметност би укажал на одделни карактеристични остварувања. Акциониот сликар Џексон Полок ги покажа можностите на дрипингот. Салвадор Дали создаде надреалистички слики на тема разлевање и преобразување, а скулпторот Сезар своите “Експанзии“ ги осмислил како разлевање во просторот. Јосиф Бојс во концептуалистичките проекти ги испитуваше преобразбите на материјата, а Кристо во прозрачна обвивка спакува примерок од книгата “За модерната уметност“. Книгата била предизвик и дел од остварувањата на уметници со различни определувања: асамблажот или акумулацијата, инсталацијата и концептуализмот. Автори на таквите остварувања се Џозеф Кошут, Џон Латам, Арт клуб 2000, Клег и Гутман, Рене Грин, Кандида Хефер, Вилијам Вегман, Марсел Бродерс, Анселм Кифер, сè до Станко Павлески и други уметници.

Концептуализмот и другите изми кај нас, преку своето влијание го добиваат префиксот *post* или *neo* како преработени или адаптирани појави во современата македонска уметност.

Можности

Настанот има отвореност и достапност на идејата така што симболичните укажувања и значења можат да бидат одвишни и непотребни. “Социјалниот перформанс“ е подеднакво личен, социјализиран и критички осмислен чин. Во него е содржана идејата да се намали тегобноста, а љубопитноста и тајната да се модифицираат со учество на публиката. Крикот на еден човек никогаш не настанал во име на некој друг. Тоа што е значајно за еден човек некому може да му изгледа како глупост. Но, јавниот чин има симболични значења. Кривката пирамида од книги го предизвикува Алеф на Борхес. Во оформувањето на перформансот ми помогнаа разговорите и поддршката на скулпторот Александар Ивановски-Карадаре, како и на колегите и пријателите Конча Пирковска, Александар Фодуловиќ, Милош Коџоман, Мишо Лопарски и Александар Кондев.

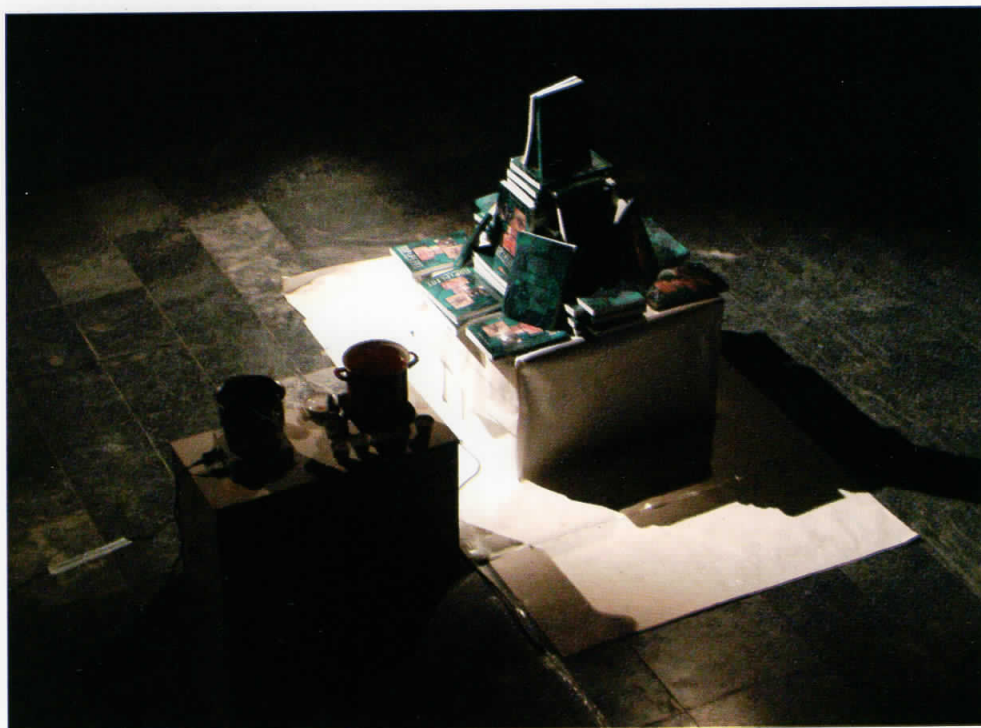
Посифејум

На 14 март (2003) во 21 часот публиката (која дојде во голем број покрај тоа што немаше покани) се собра во првата сала на Музејот на град Скопје каде што е поставена изложбата за Евреите во Македонија и потресните документи од војната (во истиот термин се отвори Скопскиот филмски фестивал).

Книгата од оваа област кај нас не ја остварува својата предвидена функција што создава чувство на “нелагодност во културата“ (С. Фројд). Тоа беше главниот повод за “Социјалниот перформанс“, при што возбудата на почетокот се пренесе на публиката. На определено место и времетраење симултано се одвиваше видео проекција со мотиви поврзани со книгата (еден вид мала историја на хартијата и книгата) и “ритуалната иницијација“ (како што е забележано од публиката) околу пирамидата од книги. Атмосферата и магиско-то во настанот се создаде заради светло-темните ефекти, просторната диспозиција на елементите, испарувањето и мирисот на парафинот (обоен жолто) и присуството на публиката која постепено ја надмина дистанцата (“хипнотизираноста“) и се вклучи како активен фактор во осмислувањето на перформансот. Тоа се однесува пред сè на пластичното преобразување на пирамидата од книги. Музиката на групата “Синтезис“ од видео-записот додаваше ироничен момент на контрастираните мотиви.

Владимир Величковски

Од социјалниот перформанс, 14.03.2003, 21.15 часот

Владимир Величковски (07.05.1949, Скопје)

Завршил филозофски факултет во Скопје. Магистрирал на филозофскиот факултет во Белград во 1985. Докторирал 1997 на филозофскиот факултет во Скопје.

Автор е на повеќе книги и текстови за македонската ликовна уметност.

Приредил повеќе авторски изложби. Бил ликовен критичар за *Нова Македонија*, а денес пишува за *Дневник*.

Имал повеќе самостојни изложби на слики.

Предава модерна и современа уметност на филозофскиот факултет во Скопје.

Музеј на град Скопје
Март 2003

За издавачот: Климе Коробар
Автор на проектот: д-р Владимир Величковски
Фотографи: Силанко Неделковски
Подготовка и печат: Скенионини
тираж: 500